

INTERVJU SA LJUBICOM BERIŠIĆ

Janjevo | Datum: 28. avgust, 2019

Trajanje: 58 minuta

Prisutni:

1. Ljubica Berišić (Intervjuisana)
2. Anita Susuri (Vodila intervju)
3. Eremire Krasnići (Vodila intervju)
4. Besarta Breznica (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi Deo

Anita Susuri: Možete li da se predstavite i da nam kažete nešto o Vašoj porodici, Vašim precima i o Vašem najranijem sećanju?

Ljubica Berišić: Da, ja sam Ljubica Berišić iz Janjeva, Hrvatica.

Eremire Krasnići: Pričajte sa nama, nemojte se okrenuti u kameru jer nema potrebe.

Ljubica Berišić: Dobro.

Anita Susuri: Tako će Vam lakše doći da se predstavite. Predstavite se meni ako može.

Ljubica Berišić: Jel' uključila ona ili? Dobro, neka. Znači moram da kažem i od majke i to sve?

Eremire Krasnići: Da, to kad ste deca bili i tako. Takvih detalja malih što mi ne znamo. Ne gledajte tamo samo (smeje se).

Ljubica Berišić: Dobro. Ja sam Ljubica Berišić, rođena u Janjevu, Hrvatica. Rođena sam 1947. godine od oca Nikole i majke Katarine. Ne znam...

Anita Susuri: Možete više o tom porodičnom životu? Koliko dece ste bili?

Ljubica Berišić: Da, mi smo bili devetoro dece, živih sedam. I pohađali smo školu ovde u Janjevu, živeli smo zemljoradnja, tata dok je bio sam. Onda kasnije kada je u Janjevu struja bila, od '60ih godina tako, onda se živelo i od zanatstva. Tako da se malo Janjevo više unapredilo. Iz porodične eto da kažem, siromašne obitelji, bilo nas je u školi 1200 učenika tako da smo imali dosta prijatelja, dosta lepih uspomena. Nije moglo da se negde ide sa školom, takav je bio život za sve pa i zna nas. Imali smo jako poštenog i dobrog oca koji nas je upućivao na sve dobrote i radio je koliko je mogao nekada. Posle toga je išao i u Makedoniju da radi janjevačke te poslove i onda je malo bilo bolje u kući. Najviše se sećam kada sam pošla u prvi razred, išla sa mamom imali smo tetku u Prizren, ona nas je vodila tamo. Upoznavali smo grad, Janjevo bilo još tako ali živelo se i zadovoljni smo bili.

Eremire Krasnići: Vi ste se rodili posle Drugog Svetskog rata?

Ljubica Berišić: Jeste.

Eremire Krasnići: Kako je život počeo ovde posle rata? Je li Vam se o tome pričalo? Kako je bilo?

Ljubica Berišić: Da. Pričalo se, pričao je meni tata kako je sve to bilo i šta je sve prošlo tokom rata. Išao je on kod Prištine, ono mesto Matičani. Bio je na vežbi devet meseci, mama je ostala sama, koliko je dece imala tada, '45. jednu sestru smo imali. Rođena je baš tada, snalazila se kako je mogla. Bio je život tada težak kažem, ali je posle kada se sve ovako dogodilo, struja i tako, malo je bilo unapređeno.

Eremire Krasnići: A šta je vaš tata radio u Matičane?

Ljubica Berišić: Na vežbu, kao vojnik, da, da. Devet meseci.

Eremire Krasnići: Je li on pričao o tome posle?

Ljubica Berišić: Jeste, jeste. Pa on nam to sve rekao...

Eremire Krasnići: Šta je rekao?

Ljubica Berišić: Kako su tamo čekali, ne daj Bože, vežbe radili i to što je...

Eremire Krasnići: Je li on ratovao?

Ljubica Berišić: Ne, ne, bio je u Albaniji. Da, billi su tada kada je ono bilo u Albaniji, on nam je pričao i imali su jednog našeg fratra, svećenika. I ovaj, trebalo je da još budu tamo, on im kaže: "Kad bude popis vojske, vi se prijavite kao Albanci i onda". I bilo ih je, i naš teča i Janjevci puno. I kaže, on im je napravio spisak i mi smo pušteni bili odmah a ovaj, Srbi oni su još dalje ostali tamo tako da, išli pešice, bez hrane, bez, tada...

Anita Susuri: Je li to bio *fra* Serafin? Koji?

Ljubica Berišić: Ne, *fra* Palj Doda. Palj Doda, tako su ga dolje u Albaniji, Pavle, Palj.

Anita Susuri: A Vi ste drugo dete po redu ili koje?

Ljubica Berišić: Ne, ne, moj brat je u Zagreb '34. godište pa sestru '37. da. Ja sam predzadnja. Tako to.

Eremire Krasnići: A jel' možete nešto više o tom prvom danu škole? Gde je bila škola?

Ljubica Berišić: Škola nam je ovde, ova prva tu bila. Odvela me mama, ja baš i nisam voljela u školu, ali kada sam počela, ja nisam mogla niti dan da izostajem, sve kao da će nešto da propadne. Volela sam, učila sam, bila sam odličan učenik sve osam godine. Ali kažem, niti je škola imala sredstva da nas kao sada, da idu deca na izlete, idu, nismo to tako. Ali kažem, bili smo zadovoljni i posle toga sam se jako, jako ovaj, voljela školu. Da učim, da tako...

Eremire Krasnići: Je li bilo drugih devojaka u to vreme kad ste Vi išli u školu? To je početak '50ih godina.

Ljubica Berišić: Da, bilo nas je, i devojčice i muškarci. Bilo nas je trideset u odeljenju. Tako da smo imali dva prva razreda tada, posle su po četiri. Kad su ono 1200 učenika bila, a škola je bila mala i baš neopremljena, tako sad, sad ste možda bili u školu. Jako je lepa škola.

Anita Susuri: Da li ste Vi išli u onu staru školu, koja je bila kod crkve? Je li to bila ta ili?

Ljubica Berišić: Ja sam išla ovde u školu ali zbog nedostatka prostorije, onda sam u četvrti razred išla tamo.

Anita Susuri: Gde?

Ljubica Berišić: Tamo da, ovamo je bila...

Anita Susuri: "Vladimir Nazor"?

Ljubica Berišić: Da, da, u školu, u crkvu. Tamo sam bila za četvrti razred jer se, to tako bilo.

Anita Susuri: Možete više da nam opišete tu školu, kako je to izgledalo?

Ljubica Berišić: Mi smo...

Anita Susuri: Na primer, kako Vam je bilo u toj školi?

Ljubica Berišić: Imali smo nastavnike, za razliku odavde što imaju ova sela. Jako fine nastavnike iz Srbije, iz Vojvodine. Moja učiteljica je bila iz Sombora, tako da su ovde stanovali ovaj, učitelji a nije ono putuju i na brzinu i vraćaju se. Ovde su stanovali nastavnici i jako razumljivi i nisu tada pravili nikakve probleme. Za razliku od jednog nastavnika (smeje se) počeo za veru i ovi drugi kolege kažu: "Sve diraj al' u veru nemoj". Jer mi smo privrženi bili uvek crkvi, od malena mama nas na primer vodila u crkvu, to ostane u dušu svoju. I to smo tako...

Anita Susuri: Kakvi su bili obredi, mise u nedelju? Kakvi su bili?

Eremire Krasnići: Bila je to još jedna prilika za vas da se družite?

Ljubica Berišić: Da, da, imali smo ovaj, tri mise. Imali smo omaldinsku misu u devet sati, pa u jedanaest i navečer. Imali smo uvek po dva svećenika, sad je samo Don Mato. Imali smo časne sestre što su bile tu na službu, pomagali. Sad je sve ostalo bez toga.

Anita Susuri: Da li su se ljudi specijalno odevali da odu na mise, Vi i Vaša porodica?

Ljubica Berišić: U nedelju, da. Pripremiš se, znaš, odeš u crkvu kada su praznici isto, Božić, Uskrs. Janjevo posle toga, kada smo omladina i odrasli ljudi išli, radili su i Hrvatska, Bosna, Srbija i Makedonija ali za te praznike uvek se dolazilo kući. Imali smo kafiće puno i to bi bila pesma, svi se skupe, radost. Bilo nas je mnogo a sada, vidite da nikoga nemamo u kuću da uđe. Vreme se promenilo, naši se ljudi odselili '90ih, '92. i još jednom '95. tako...

Eremire Krasnići: Šta je još oko tog života, oko crkve? Jeste išli, jeste bili član hora?

Ljubica Berišić: Jesam.

Eremire Krasnići: Možete nam o tome?

Ljubica Berišić: Ja sam, počev od mog tate, on je bio član hora i bio je, tada bi nekakve priredbe, nešto se spremalo, on je bio uključen u to, u glumu. Mama mi isto pevala u hor, svi smo bili pevači. Ja sam puno toga sa pevačima, s crkvom išla nekoliko puta u Dubrovnik. Tamo smo imali pa smo išli u Zagreb na takmičenje Dani Nina¹ i da sam puno išla s crkvom. Ovako možda ne bih obišla, kada smo tamo išli, svraćali smo znači Rijeka, Zadar, Split, sve.

Eremire Krasnići: Takmičili ste se sa drugim crkvenim horom?

Ljubica Berišić: Da, sa crkvenim. U Zagreb, da.

Anita Susuri: Da li ste nekad imali prvu titulu ili?

Ljubica Berišić: Da, jesmo u Zagreb, jesmo.

Anita Susuri: Kad je to bilo? Koja godina?

Ljubica Berišić: '90.

Eremire Krasnići: A kad je bio Vaš prvi put što ste bili van Janjeva?

Anita Susuri: Što ste putovali negde.

¹ Festival pesme.

Ljubica Berišić: Prvi put u Prizren, imala sam šest godina, onda sam, imali smo tetku u Bosnu, išla sam isto kao mala sa mamom.

Eremire Krasnići: A koga ste imali u Prizren?

Ljubica Berišić: U Prizren tetku isto. Mama imala pet sestre.

Anita Susuri: Kako ste išli do tamo? Kakav prevoz ste imali?

Ljubica Berišić: Tada? Tada je bio prevoz, šta je bilo, vlak. A posle toga se naša tetka odselila u Osijek. Išli smo i u Osijek.

Anita Susuri: Da li Vam je bio interesantan vlak prvi put kad ste ga videli?

Ljubica Berišić: Kako ne. Imali smo i rodbinu u Uroševac, pa smo iz Lipljana išli isto, tata imao sestru, tamo se udala. I onda smo išli vlakom tamo.

Anita Susuri: Ovde u Janjevu, znači obitelji su bile mahom velike.

Ljubica Berišić: Jeste.

Anita Susuri: Možete malo više da nam pričate o Vašoj obitelji, Vašoj kući, kako Vi to sve pamтите?

Ljubica Berišić: Da, moj deda je još tada bio u Ameriku, i u Bugarsku da radi. Ali on je nažalost sa 45 godina poginuo, kada su u naš vinograd Srbi došli i bez razloga ubili mi dedu. Tata mi bio ranjen, sa 17 godina, tada nisu ni doktori baš imali kući niti infuzije, nit... On je, deda je bio ranjen i dok su ga doveli kući, on je umro. Onda smo imali ovde rođake, njega smestili tamo. Tata nije ni znao da je umro, kad je ono sahrana kod nas, ide se do groblja i peva. Oni su prekinuli tu da ne bi on čuo jer je bilo jako teško, uvek bi pogledali ovde kako ga... Ali eto, za razliku od toga, nikad nismo mrzeli te ljude, nije to svaki isto što su radili bez razloga došli i kroz vinograd 'ajde, pucaj.

Anita Susuri: Koje godine je ovo?

Ljubica Berišić: Pa...

Eremire Krasnići: Jeste Vi bili rođeni?

Anita Susuri: Ne, 17 godina je otac imao.

Ljubica Berišić: Ne, nisam, nije tata bio ni oženjen, 17 godina.

Anita Susuri: To je '30ih godina možda?

Ljubica Berišić: Da, da, imamo spomenik. Nekako se sve...

Anita Susuri: Dobro, ako se ne sećate možemo...

Eremire Krasnići: A možete li malo oko ovoga, da nam pričate oko ovog običaja što se peva kad se ide na groblje?

Ljubica Berišić: Jeste, jeste, putem naš svećenik, sad je Mato, on peva. Onda ljudi isto sve do groblja, gore se moli i onda...

Eremire Krasnići: Kako je, to su sakralne pesme?

Ljubica Berišić: Da, da, crkvene.

Anita Susuri: Možete malo detaljnije da nam pričate o Vašoj obitelji, na primer Vi kad ste bili mali, šta je vaša majka radila, čime se ona bavila?

Ljubica Berišić: Naša mama je u to vreme tkala. Tako da bi nešto doprinela a nije bilo kao sada, prala na ruke, nije mašina, nije nas deca puno dosta i nije mogla drugo šta da se bavi. Time se bavila, to je i nešto moglo da se proda tada.

Anita Susuri: Šta je tkala najviše?

Ljubica Berišić: Najviše je tkala ove *pregače*, *bošče*² što su nosili, imamo i dan danas jedan jastučić njen što je satkala, gore ga čuvamo u sobu. Pa možda bi hteli da ga slikate, pokazaću vam. To je ona tkala i tako.

Anita Susuri: O tkanju ste pričali?

Ljubica Berišić: Da, to je mama radila i drugo nije imalo šta tada da se radi.

Anita Susuri: Da li je ona te nošnje znači tkala ili?

Ljubica Berišić: I prodavala.

Anita Susuri: Prodavala.

Ljubica Berišić: Ali samo kad je bila i kao verena, onda je sve tada spremala. Nije se kao sad da ima da kupiš ovo, ono. Tada su sve one spremale, ona bila dugo vreme verena, tri godine. I onda je spremila, ona je bila malo od bogatije obitelji ali svejedno, udala se ovde pa prihvatila i ovaj malo teži život. Tako da...

² Bošče, platnena izvezena pregača.

Eremire Krasnići: Je li ona takođe bila od Janjeva, Vaša mama?

Ljubica Berišić: Jeste, jeste.

Eremire Krasnići: Kakvu porodicu je ona imala?

Anita Susuri: Prezime?

Ljubica Berišić: Palić.

Eremire Krasnići: A od Palića?

Ljubica Berišić: Da.

Anita Susuri: Da li su bile određene žene koje su tkale ili su malo sve?

Ljubica Berišić: Ma sve su znale, sve, na taj način se spremale za udaju, inače ništa drugo nije imalo da se kupuje. Sad, za razliku od tada baš...

Anita Susuri: Da li je Vaša majka nosila nošnju?

Ljubica Berišić: Nosila je, da.

Anita Susuri: Možete da nam opišete to?

Ljubica Berišić: Da, ona je nosila, nosila *dimije*³, *pregaču*, *bošče*, ne znam kako to, onda gore onaj, tako smo mi zvali, sad ne znam, *mintan*⁴ i onda košulju ispod. E kad je bila malo starija, onda su nosili onaj od materijala *džamadan*⁵, tako smo zvali. I to je ona nosila, snajka nam isto nosila kada se udala za brata, posle išla u goste malo u Osijek i Bosnu, i onda obukla tamo haljine i ovde nije više. Sestra isto kada mi se tu udala u Janjevo i oni zahtevali da ona nosi nošnju, nosila je neko vreme pa tako. Nosile su ovde žene a sada nažalost više nema nijedna.

Anita Susuri: Do koje godine su nosile te nošnje?

Ljubica Berišić: Pa možda do deset godina ima kako niko nema, jer žene su otišle, neke pomrle i više mladi naraštaj ne nosi.

Anita Susuri: A da li si i ti to imala?

³ Bele satenske pantalone koje su uske na zglobov, turski stil. Izrađuju se sa oko dvanaest metara tkanine.

⁴ Starinski kaput sa dugim uskim rukavima, vrsta gornje muške ili ženske odeće sa dugim uskim rukavima.

⁵ Starinski prsluk bez rukava.

Ljubica Berišić: A ja sam nekad oblačila na svadbu. Stvarno bilo lepo je bilo ona nošnja svečana i u crkvu kad bi došli za Božić, zato oni odozgo ovaj, od *čardak* zbor gledamo dole. Kaže: “Kako je lijepo, žene se sve obukle”. Sve isto na svadbu, odaju onu, bogata nošnja bila stvarno, lepo je da vidiš. Stvari su nam bile jako lepe.

Anita Susuri: Spomenuli ste svadbe i kako su se žene odevale u tu specijalnu nošnju. Možete malo više o svadbama da pričate? Kakve običaje ste imali?

Ljubica Berišić: Da. Svadbe... Imali smo običaje, ode se prvo u crkvu, oni se, normalno u Opštinu pa u crkvu venčaju i iz crkve mlada ide u svoju kuću a mladić ovaj što se ženio, u svoju. Posle ručka oko tri sati ide i po mladu. To je bilo svake nedelje smo imali, išli smo da gledamo svadbu. To se igralo u dvorište i koliko je bilo Janjevo veliko i po četiri svadbe su znale nedeljom da imaju a sad nažalost ja ne pamtim kad je imalo venčanje u Janjevu. I to je jako bilo, rodbina, prijatelji, sviralo se kroz ulicu. Janjevo skućeno, sve se čulo, i pevanje i sve, jako bilo lepo. Samo da se spominje, drugo ne znam.

Anita Susuri: Kakva je muzika bila, da li je bilo pevanja? Je li bila samo neka grupa koji su?

Ljubica Berišić: Bila je, da, bila je grupa. Imali su, iz Prištine nam dolazio jedan Rom sa klarinetom a odavde su imali gitare i te stvari, harmonika isto. Dolazili su i svirali.

Eremire Krasnići: Te neke vaše pesme, janjevačke pesme?

Ljubica Berišić: A pre... Da, ima nešto janjevačke, više makedonske se pevale. One su za igru dobre (smeje se) i tako. A dok je naš tata bio, tad nije imao prevoz, on nam pričao. Znači treba svadba da bude, naveče dolazi svirači iz Prištine pešice, nije bilo prevoz. I onda kaže u subotu da dođu jer morali da prespavaju da bi ujutru bili tu. Kaže: “Čujemo muziku”. oni odmah na brdo, na Glamu oni sviraju i kaže: “Zna se, došli su svirači”. i tako.

Anita Susuri: Spomenuli ste i Glamu, tamo se znači bile su neke proslave. Kako je to bilo?

Ljubica Berišić: A Đurđevdan. To je jako lepo bilo, to 23. april. Imali smo taj dan, zvala se kod nas *rifand*⁶ na večer tog praznika Đurđevdan ima, tu se skuplja društvo ko hoće nešto u kući ali je mahom bilo na Glamu. Naprave šator i tu spremaju, založe vatru, peku jare, jagnje, ko šta ima, piće, pevanje i ako, ali se moglo da odeš i nešto da ukradeš (smeje se). Samo što mislim, nije to bilo posle prešlo u naviku i ovako da uzmeš ali od jelo što se spremalo, ko može da ukrade da pojede i završen posao. I to nam je bio običaj, kao fora da se nešto spominje ali jako je bilo, celo večer.

Anita Susuri: To je bilo svake godine?

⁶ Zabava, sijelo.

Ljubica Berišić: Svake godine. Celu noć se pevalo do jutra, neko kažem kući. Onda su stavljali one ljuljaške, ovaj na krov, sad imam oluk ne može. Onako {pokazuje napolje} na onu gredu i stave uže zavežu, jastuče i ljulja se po celu noć. Tako te, selo kao selo imalo svoje običaje pa...

Anita Susuri: Jesu to više mladi radili ili bilo je i drugih?

Ljubica Berišić: Bilo je i drugih ali mahom mladi. Druge oni nisu izlazili na Glamu nego tako po kućama.

Eremire Krasnići: Vi ste rekli da Vam se svidelo da idete u školu mnogo. Kad je došlo vreme za srednju, gde ste išli? Kako je to bilo, kakva tranzicija za Vas?

Ljubica Berišić: Ja sam počela, ja sam počela u školu u Uroševac, dobila sam stipendiju i tamo samo išla u školu. Iz Lipljana.

Eremire Krasnići: Koja godina? Zašto tamo?

Ljubica Berišić: '60- '62. tamo imala škola.

Eremire Krasnići: Na srpskom jeziku? U ekonomsku školu, jel' da?

Ljubica Berišić: *Mhm.*

Eremire Krasnići: A kakav je bio Uroševac za Vas? Ili ste živeli samo u Janjevo?

Ljubica Berišić: Imala sam stan, čekala sam brata jednu godinu da bi išla s njim i uzeli smo privatni stan. Bio meni brat od tetke tamo, imali smo kao neku zaštitu i tako, išli smo kod njih često na ručak, nedeljom mahom. I bilo nam je lepo.

Eremire Krasnići: Kakav je bio Uroševac u to vreme? Je li se gradilo, kakav grad je to bilo?

Ljubica Berišić: Pa bilo je dobar grad, za u to vreme, samo je bio mislim ono, Priština je uvek bila razvijenija i to ali moglo se lepo da se živi, da, imalo je sve da se kupi pristupačno za sve i tako. Dobar je.

Anita Susuri: Da li je neka još od Vaših drugarica nastavila školu ili samo ste Vi?

Ljubica Berišić: Od muškaraca su išli, ove ženske nisu.

Anita Susuri: Da li je bilo čudno da Vas su poslali u školu, u to vreme onda?

Ljubica Berišić: Nije, moja sestra ova je još ranije od mene, ona je išla negde tamo kod Beograda, Pančevo u školu. Otišla je u Bosnu sa tečom tamo i tata je odveo da bi tamo išla u Bosnu ali pošto nije

imala sredstva, onda je dobila stipendiju iz Prištine i tamo je završila. A one su bile samo ženske, 30 u školu, kaže jedan profesor da smo imali ovo sve, i vaspitačice i direktorice, sve im je bilo žene. I tako da je ona tada završila, i pre mene su imale ovaj, što su završavale školu odavde ženske.

Anita Susuri: Da li je bilo nekih predrasude za žene, devojke koje idu dalje?

Ljubica Berišić: Pa malo je bilo za ovaj, neobičan svet tako malo, ali...

Anita Susuri: Na primer šta, šta se tu činilo?

Ljubica Berišić: Što će žensko, udaće se (smeje se) eto tako.

Anita Susuri: Znači Vi ste koliko godina bili u Uroševcu?

Ljubica Berišić: Četiri.

Anita Susuri: Da li ste dolazili na vikend?

Ljubica Berišić: Da, da, posle je imao autobus, dolazila sam kući autobusom. Imali smo ujutro iz Janjeva i poslepodne iz Uroševca za Janjevo, tako da sam mogla da dođem. A tada se i subotu išlo u školu.

Eremire Krasnići: A kad ste se uključili u obiteljsku radionicu?

Ljubica Berišić: U obiteljsku radionicu od malena. Da.

Eremire Krasnići: Koliko godina ste imali?

Ljubica Berišić: Radila sam, kad sam izašla iz osmog razreda, počela sam da radim ali posle u školu. Moji su doma isto radili, mama je išla kod sestre u Osijek, tako da nam je donela neke, radili smo lutkice od sunđera, radili smo ove mreže smo pleli što sad biće plastika izbacivana ali ne možemo da se prisetimo kako je to bilo, kako smo radili. Kupovali smo u "Jugoplastiku" u Prištinu onaj materijal i radili smo mreže, pa smo kažem radili i plastiku od drugih ljudi što su radili. Onda smo se uključili u naš proizvod i to smo radili, i bilo je dobro.

Anita Susuri: Da li ste imali posebnu prostoriju u kući gde ste to radili?

Ljubica Berišić: Ne, ovde smo radili u sobu, ta mašina nam bila ovde ispred.

Eremire Krasnići: A jel' Vaša obitelj išla, neko od Vaših išao u Hrvatsku da radi preko leta?

Ljubica Berišić: Ne, nije. Tata nam radio u Makedoniju, a brat nam je jedno vreme bio u Bosnu pošto smo tamo imali tetku pa je on bio upućen gde, šta tamo da radi i tako. Tamo baš nije bilo...

Eremire Krasnići: Kad ste počeli Vi da radite?

Ljubica Berišić: Gde? U “Metalac”?

Anita Susuri: Prvo posle...

Ljubica Berišić: Čekala sam dugo, ‘84. čak.

Eremire Krasnići: Kako je došlo do toga da ste...

Ljubica Berišić: Pa primali su radnicu, ja se prijavila na konkurs, sestra mi tamo radila ali za razliku od drugih, nije niti vezu tražila, niti samo sam se snalazila a ona je ćutala. Primili su me i tako sam radila ali dugo sam čekala.

Eremire Krasnići: Šta ste radili?

Ljubica Berišić: U komercijali sam, administrator fakturista.

Eremire Krasnići: Spomenuli ste da ste radili 15 godina. Kako je bilo u “Metalcu” te godine?

Ljubica Berišić: Da. U “Metalac” je bilo jako lepo. Mi smo svako jutro skupljali se mahom u jednu kancelariju gde je bila velika, tu su bili Albanci, jedna Srpkinja. Odemo mi, moja sestra iz računovodstva, imali smo i Rome i sve. I onda popijemo kafu, pošalimo se, ispričamo se i svak na svoj posao. Nikad ništa se nije gledalo stvarno ali posle kako je došlo...

Anita Susuri: A šta su proizvodili?

Eremire Krasnići: Možete više da nam kažete oko toga?

Anita Susuri: Oko njihovog rada, oko proizvodnje?

Ljubica Berišić: Da, da, kod nas u “Metalac” se, imali smo ovaj, preradu aluminijuma i okove. Znači to vam je, one svećnjake, avane, kvake, to je od toga. Onda se kasnije malo više razvijao “Metalac”, imali smo krunski čep, tako se zvalo, one zatvarače za flaše. To je jako bio unosan posao i dobro se zarađivalo od toga. Bio nam je direktor Dedi, on je bio jako sposoban, posle toga napravili jednu fabriku u Srbicu, plastiku što je ovaj stol otuda. I ta je fabrika jako puno radila dobro, posle smo toga saznali da jedan iz Srbije otkupio te mašine, proizvode i odneo za Srbiju. Tako da Srbica više nema. Bilo nas je 1200 radnika sa Srbicom ukupno.

Anita Susuri: Kakav značaj je imao “Metalac” za Janjevce?

Ljubica Beriŝić: Da, da, jeste. Naši su “Metalac” osnivali sami, na primer i moj tata kada se otvarao “Metalac” sami su uneli svoje alate i snalazili se, počeli od sitnice. Tako da se “Metalac” posle postao...

Eremire Krasnići: Onda je li država to uzela ili?

Ljubica Beriŝić: Ne, prodali su privatno sad.

Eremire Krasnići: Ne, mislim posle ‘90ih.

Ljubica Beriŝić: Aha, da, da, jeste. Jeste, znači tada je Metalac ‘47. osnovan.

Drugi Deo

Anita Susuri: Da li ste nekad prodavali na pijacu to negde ili samo ste davali taj koji je to kupovao u Janjevu?

Ljubica Beriŝić: Da, te proizvode smo tu u Janjevo prodavali, nismo nigde išli, a ranije je tata išao u Makedoniju, da. Što imali ovde proizvode ono plastike, onde bižuterija i to.

Eremire Krasnići: Imali ste tu pijacu svakog petka, je li da?

Ljubica Beriŝić: Jeste, jako puno pijacu sad.

Anita Susuri: Kako je bilo? To nam ispričajte malo.

Ljubica Beriŝić: Pijac, mogu da vam kažem sve s kim se zapričam, mi u Janjevo bi doneli i sve što bi doneli, mi bi prodali. I u Lipljan kad odemo sada i na pijac i ono iz Janjeva, joj kako smo tamo radili. Pa i ovi Srbi, isto oni su donosili svako jutro mleko i na pijac dolazili. I oni kažu: “A ovu kuću imamo u Janjevo, bilo nam je lepo kad smo dolazili”. Ja kažem: “Pa dođite i sad”. Ne dolaze, samo jedna žena i dva muškarca dolaze na pijacu.

Eremire Krasnići: A zašto?

Ljubica Beriŝić: Tada se uplašili ono kad je bilo i...

Eremire Krasnići: Ali u, kad ste Vi bili mladi, pijaca je bila puna sa ljudima iz okoline, jel’ da?

Ljubica Beriŝić: Jeste, jeste, dolazili su.

Eremire Krasnići: I svi bi donosili svoje?

Ljubica Berišić: Svoje proizvode, da.

Anita Susuri: Janjevo je dosta imalo proizvodnje ali sve što se donelo znači to se sve kupovalo. Šta su oni donosili, šta je trebalo Janjevu?

Ljubica Berišić: Janjevu trebalo mleko, voće, povrće, to su prodavali, pasulj, sve što treba.

Eremire Krasnići: Vi ovde niste to radili?

Ljubica Berišić: Ne, kod nas nema bašte, nema, slabo to, nema. Takvo područje a i uvek voda nije imala pa jako, jako smo voleli to. I dan danas.

Anita Susuri: Ja sam čula da je bilo dosta vrsta voća u Janjevu. Kad je onda bilo?

Ljubica Berišić: Voća je bilo kažem, dok se ono, dok se bavilo poljoprivredom i mi smo i već imali vinograd jako dugo. Imali smo svako voće ali imali su ljudi koji nisu imali vinograde i onda prodavalo se to što su dolazili.

Anita Susuri: Vi se niste udavali?

Ljubica Berišić: Nisam.

Anita Susuri: Zašto to?

Ljubica Berišić: Možda malo biranje i tako (smeje se).

Eremire Krasnići: Jel' možda bio problem školovanje?

Ljubica Berišić: Ne, ne. Ne, nije to ništa smetalo. Samo ja sam birala stvari i nisam shvaćala da prolazi generacija i šta je tu je.

Eremire Krasnići: Vi ste imali neke blagdane ali jedan od njih je bio i maskenbal, maskare. Možete o tome da nam pričate?

Ljubica Berišić: Da, ja sam se svake godine oblačila u te, to je bila nošnja ovamo negde oko Prizrena, tu sam najviše i volela. Još kao mala i dođu ovde kod mene ovi dečki veći, momci ajde kaže, uzmu me, popnu me na onu česmu. Išli smo kroz Janjevo i dok sam bila mala ja sam i dalje posle nastavila, i dalje sam se oblačila. To celo Janjevo, nije bilo kuće da se neko ne pripremi za taj dan. Jako je bilo lepo, sada nema niko...

Anita Susuri: Kako je bilo to?

Ljubica Berišić: Svi su nekakve maske nešto stavljali, oblačili ovaj, žensko se u muško [obuče] a ovi muškarci se odenu u ženske stvari. Pa i šminkanje ono, da kad bi se pojavio neko, ne možeš da ga prepoznaš. Što više bilo šminkanja i oblačenja raznih stvari a...

Eremire Krasnići: A Vi ste se oblačili samo u nošnju ili ste i Vi imali neku masku ili nešto?

Ljubica Berišić: Ne, masku, ne šminkanje. A i na glavu one marame njihove tamo.

Eremire Krasnići: A zašto baš to?

Ljubica Berišić: Tako sam to nešto voljela, imala sam u kući od mame, mogla sam to da uzmem da ne bi tražila i njeno sam [nosila].

Anita Susuri: Da li imate slike?

Ljubica Berišić: Ja mislim da imam ovde. Hoćete da pogledate slike sada?

Eremire Krasnići: Ja ću da Vam, a Anita će Vam samo pričati još to dok se Vi...

Ljubica Berišić: Ta kod Vašeg prsta dolje je tata i mama.

Anita Susuri: Kad ste Vi radili u "Metalcu" kako je tad bilo? Znači da li bilo, kakvu perspektivu je "Metalac" davao ljudima ovde?

Ljubica Berišić: Na početku mogli su ljudi da naprave i kuću s tim. Ovamo je naša iz komšiluka kućicu tada napravili, muž joj je radio, moglo, bilo sve drugačije i plate su bile velike i tako. Moglo se...

Anita Susuri: Da li ste imali ovde u Janjevu na primer, Albanke ili Albance, Turke s kojima ste znači bili u društvu? Kako je to bilo tada?

Ljubica Berišić: Pa znate šta, moj brat je godinu dana posle mene, oni su imali i Albance, i Turci išli s njim u odeljenje. A mi, uvek su Romi s nama išli, tako i dan danas ali za razliku... Neko ko je išao u tu školu, samo ja nisam imala u odeljenju a posle toga moj brat još godinu kažem {buka spolja}.

Anita Susuri: Možete još jednom, nisam Vas čula ništa?

Ljubica Berišić: Niste?

Anita Susuri: Zbog kola, izvinite.

Ljubica Berišić: Aha, kažem moj brat je godinu dana posle mene ali on je imao u odeljenje i albanska deca bila i neki su i Turci bili deca. A ja nisam imala u odeljenju to. Posle se oni kasnije se priključivali kako je želeo. Imali smo, jako je bilo lijepo i nastavnici albanske nacionalnosti. Ovde smo u školu išli

staru, niko nije to gledao nego dežura nastavnik. Ako ti pogrešiš, tad je malo moglo i da (smeje se) za razliku od sada. Nema tu nije bilo dal' te udario nastavnik albanske nacionalnosti, dal' srpske i tako. Ništa se nije tako...

Anita Susuri: I '90ih je već počela ovde znači situacija malo da se menja u Janjevu. Kako je tih godina bilo za vas? Za tebe na primer.

Ljubica Berišić: Za nas '92. jako teško. Svako, svako jutro išli smo u "Metalac", pogledaš po četiri kamiona se sele, toware se i ljudi kažemo: "Šta će biti s nama?" To je, dođe pozdravlja se rodbina, prijatelji. Brat nam otišao isto '92. I dolazili su mahom vidite da je to bila porodica s mnogo dece pa dođu im pozivi, kad je ono već počelo, dođu poziv za vojsku. I jedna deca, šta će, preko Makedonije dok dobije papire iz Hrvatske, išli su. Moja sestra nikad više nije ni došla, 27 godina i tako.

Anita Susuri: Pričali smo o '90im godinama i odlasku znači Hrvata Janjevaca.

Ljubica Berišić: Da.

Anita Susuri: To je znači bilo, kako ste Vi to doživeli?

Ljubica Berišić: Da kažem, jako teško. Išli smo ujutru na posao, pogledaš po četiri kamiona, pet, toware se, idu za Hrvatsku, mi mislimo šta će sada s nama biti, kao evo što smo ostali tu. Odlazili prijatelji, rodbina, dođe da se pozdravi. Moja mama kaže: "Joj dokle ću ja ovo ovako da otpraćam?" Brat nam je otišao '92. u avgust, posle ona umrla u deseti mesec. Nije više mogla da izdrži tako. Sve, samo sestru tu imamo jednu, rodbina nikoga.

Eremire Krasnići: S kim živite danas?

Ljubica Berišić: Ovde? Sa bratom.

Eremire Krasnići: Tako je samo brat i Vi ste odlučili da ostanete, a zašto?

Ljubica Berišić: Pa tada nismo imali kuću da kupimo pa ni sada. I ovaj, a nije nam se išlo u podstanare. Tata i mama su bili još živi '92. mama kažem umrla, tata '94. i tako.

Anita Susuri: Mi smo čuli da je ovde bio i Šešelj '90ih godina.

Ljubica Berišić: Jeste, jeste.

Anita Susuri: Kako je bilo tada?

Ljubica Berišić: Samo mi nismo znali da dolazi, ljudi plašili se, skrivali se jedni od drugih kad kažu: "Bio Šešelj". Bio, zna se ko je Šešelj (smeje se) i šta treba od njega da se plašimo.

Anita Susuri: Vi niste bili tu kad je on došao?

Ljubica Berišić: Nismo znali, mi smo bili kući ali nismo znali da dolazi. Tamo on po centar.

Eremire Krasnići: Je li bilo panike ili?

Ljubica Berišić: Kažem, ljudi se plašili pa išli jedni u druge, da bi bili skupa u kuću kažem nismo znali.

Eremire Krasnići: A čime se razgovaralo?

Anita Susuri: O čemu se razgovaralo?

Ljubica Berišić: Nije, on išao u policiju i prošetao tamo do groblje tako dolje sam i otišao.

Anita Susuri: Šta su ljudi pričali na primer da će da bude nešto ili šta su oni mislili o tome?

Ljubica Berišić: Plašili se, što znaš šta bi on uradio ali dobro da nije ništa.

Anita Susuri: '90ih godina su i Albanci su znači napustili posao u "Metalac". Kako je tad bilo?

Ljubica Berišić: Kako je bilo...

Anita Susuri: Kako je došlo do toga i kako je bilo za Vas?

Ljubica Berišić: Oni su došli da oteraju ovog na primer šefa, direktora, to. I radnici su svi otišli za njima i tako. Mi smo tu ostali još malo i napustili smo. Dobro to je bilo složno stvarno dobro.

Anita Susuri: Možete malo više da nam pričate kako je tad tekao rad u "Metalcu"?

Ljubica Berišić: Rad, što se radilo u "Metalac"?

Eremire Krasnići: Da, je li politička situacija uticala rad u "Metalcu"? Jer je bilo i ratova u Jugoslaviji.

Anita Susuri: Da li se nešto promenilo?

Ljubica Berišić: Ne, tada ništa nije bilo. Posle su samo došli da oteraju ove i direktore i onda su radnici za njima otišli.

Eremire Krasnići: A proizvodnja, je li uticalo na proizvodnju ili?

Anita Susuri: Da li je stala proizvodnja?

Ljubica Berišić: Posle toga? Kako nije, kako.

Anita Susuri: Da li je uticao i rat, svi ratovi koji su bili tada po Jugoslaviji, da li je to uticalo na proizvodnju i na ono što se, znači po Jugoslaviji se...

Ljubica Berišić: Pa uticalo je ono ovaj, kad se podelila Slovenija i to Hrvatska. Dobijali smo sirovine iz Slovenije, znam kiseline, radili radnici u galvanizaciju. Kaže: “Joj, sipaš, sipaš, nikada da dođeš do one što treba da uradiš dobro”. Jer iz Slovenije se dobijalo, posle Srbija počela tako da proizvodi, kako nije. Sve se suzilo bilo, i repromaterijali.

Eremire Krasnići: I kad se zatvorio “Metalac”?

Ljubica Berišić: Kad je počelo bombardovanje ‘99.

Eremire Krasnići: Do tada? I kako je došlo do te odluke? Znam da zbog bombardovanja, kako se to komuniciralo?

Anita Susuri: Kako su Vama rekli da nećete više da radite?

Ljubica Berišić: “Počelo je bombardovanje, idite kući radi sigurnosti”. i ostalo je tako.

Anita Susuri: Više se nikad niste vratili?

Ljubica Berišić: Nisam.

Anita Susuri: Da li se nešto pričalo opet da se otvori ili tad u to vreme? Šta ste Vi mislili, na primer šta će da bude?

Ljubica Berišić: Pa kažem, ja sam mislila to je jednu godinu, radiću u školu i vratiću se ali nikad više ništa nije bilo. Niko nas nije ni zvao, niti su oni radili, ostalo je tako.

Eremire Krasnići: Možete da nam pričate detaljnije, ako možete. Kako je život počeo posle rata, 2000? Kako ste se Vi uključili u rad u školi, sve što ste nam privatno to rekli, ako biste mogli pred kamerom?

Ljubica Berišić: Tada ovaj, ostala sam ja bez posla kao i svi mi što smo radili u “Metalac”. Škola nije radila do 2000. drugo polugođe počeli smo da radimo, tražila, tražili su meštani da budu samo Hrvati iz Janjeva i tako da smo počeli i bez struke što nismo imali, radili smo. Ja sam dva ovaj, dve generacije izvela, od prvi do četvrti i posle su doveli Srpkinja i ostala sam bez posla. Ali rekla sam vam bez obzira, ja sam dobijala platu iz Lipljana, opštine Lipljan.

Eremire Krasnići: A kakav je bio rad sa decom?

Ljubica Berišić: Zanimljivo je, za razliku od “Metalca”, dobro, i to je društvo bilo i svi kad se sretnemo i Srbi i Albanci, kaže: “Više se ne vraća to”. Kažem: “Ne vraća se ali opet i sa decom je fino da se radi”.

Anita Susuri: Ispričajte nam kako je Don Mate došao kod Vas i tražio to od Vas a Vi niste hteli.

Ljubica Berišić: Pa došao Don Mato za blagoslov kuće, to je posle Nove godine i ovaj, kaže: “Hoćete da radiš u školu?” Ja kažem: “Kako da radim? Ja nisam to radila, ja ne znam da radim”. “Snaći ćeš se, Vi ste radni ljudi i snaći ćeš se”. Tako da sam malo i sa strahom, počela sam da radim 2000. i bila sam posle sama i zadovoljna svojim radom a i učenici i roditelji, da su bili sa mnom, zadovoljni mojim radom. Radili su znači sa mnom i Hrvati, e posle opet su došli isto je bilo.

Eremire Krasnići: Koliko je dece bilo tamo?

Ljubica Berišić: Ja sam prvi razred imala 23, da, 2000. i mlađe. Priznali su nam celu školsku godinu. Normalno malo uskraćenim, morali smo što pre da pređemo gradivo i da se to, priznali su i deci i nama. I tako...

Anita Susuri: Šta Vam je bilo najteže kad ste počeli da radite kao učiteljica?

Ljubica Berišić: Najteže, kad sam ušla prvi dan, kažem: “Bože dal’ ću ja ovo moći?” Gledam onu decu ispred sebe. Kažem to je temelj, kao kuću kad počneš da zidaš ali kažem, mnogo sam se trudila i htela da radim i imala sam jednu ovaj, učiteljicu Hrvaticu u Niš i tako da sam od nje puno toga. Ona mi kaže: “Hajde nemoj da troliš telefon, dođi kod mene”. I ja sam išla, uzela sam sestru i otišla sam u Niš. Žena mi dala pripreme neke, pokazala mi, usmerila me. Prisustvovala sam na čas tog dana i tako da sam stvarno mogla da uspem to.

Anita Susuri: Koliko godina ste posle radili u školi?

Ljubica Berišić: Posle sam radila još četiri, znači osam. Dve generacije i posle još četiri godine bez učenike onako. I tako...

Eremire Krasnići: Kad ste se penzionisali? Ima šest-sedam godina, je li? Koliko godina imaš ti?

Ljubica Berišić: 72.

Eremire Krasnići: Znači sedam godina što ste u penziji.

Ljubica Berišić: Sedam godina.

Eremire Krasnići: A jel’ se, kad ste e *ka mbajt mësimin* [albanski - držali nastavu]?

Anita Susuri: Kad ste nastavu držali.

Eremire Krasnići: Da li ste čuvali Janjevački govor ili, kako ste?

Ljubica Berišić: Nisam Janjevački (smeje se) malo sam više pristupila da bi deca eto, kao što je u knjizi, tako sam samo na srpskom. Radili smo u “Metalac”, meni je šef bio iz Prištine, Gent i kaže mi: “Ja Vama puno zameram”. Kažem: “Zašto?” “Zašto ne pričate hrvatski”. Kažem: “Kako šefe? Sve se tu priča tako”. Srpske škole i ono, odakle. Sad imamo hrvatsku televiziju pa možeš više i da naučiš a ono, kažem tako je to. Ne trebate, šta da radiš kad je to tako sve bilo.

Anita Susuri: U školi ste učili sa srpskim knjigama?

Ljubica Berišić: Sa srpskim, da. I dan danas.

Anita Susuri: A zašto?

Ljubica Berišić: Ne znam ovaj, kosovsko ministarstvo kaže: “Uzmite knjige bošnjačke”. A trebali su da se potrudite, moj brat je kad je počeo, i on je radio u školu. Kad je počeo da radi, imao tehničko i likovno. Ovaj trebali još ne znam koje godine da uvedu i hrvatski jezik, ali to ovi iz Srbije nisu hteli niti su kome rekli, da je imalo pravo dva časa nedeljno. E posle toga su uveli hrvatski, ponudili bratu i moj brat imao hrvatski. Pa sam se ja potrudila, dolazili su ovde za Sv. Nikolu iz Vojvodine i Subotice, ja se upoznala onog što je bio predsednik za Hrvate, jedan bio iz pokrajine Vojvodine. I dali su nam i vizit kartice i to i kad je moj brat počeo da radi hrvatski, njemu bilo lako iz Hrvatske. Ima druga, oni to poslali mu sve ali on ima samo na hrvatskom ovaj program. A ovaj, on je imao samo dva časa, ja sam zvala u Suboticu, oni mu poslali i knjige i plan i tako se i on snašao.

Anita Susuri: Vi ste radili u, prva škola koja je bila, “Vladimir Nazor” pa ste prešli, kad je to bilo? Posle rata?

Ljubica Berišić: Pa kod nas je i dalje “Vladimir Nazor” za Srbe, srpski program a škola “Janjevo” se zove.

Anita Susuri: “Štepan Đečovi” se zove?

Ljubica Berišić: Jeste.

Anita Susuri: A Vi zovete tu školu “Vladimir Nazor” još uvek?

Ljubica Berišić: I jedno i drugo (smeje se).

Anita Susuri: Nisam to znala.

Ljubica Berišić: Stvarno nema, niste znali.

Anita Susuri: Da li imate još nešto za kraj da nam ispričate, ako ste nešto zaboravili? Hoćete još nešto da nam kažete?

Eremire Krasnići: Nešto što je važno oko Vaše povijesti, personalne povijesti? Što mi ne bi znali ni da pitamo?

Anita Susuri: Na primer, ovo nismo znali (smeje se), škola da ima dva imena.

Ljubica Berišić: Da, da. Pa eto, ipak i Hrvatska je lepa zemlja i sve ali ovde smo navikli pa teška srca bi otišli, tako. Mada su nam svi, i stric, i od strica, i tetke, od tetke i od ujaka i sve su gore, ali neka smo ostali privrženi a i u ono vreme kažem, nismo mogli kuću da kupimo, što ni sada. A ostali smo malo pa...

Eremire Krasnići: Jel' bi mogli nešto više o Letnici da nam pričate, i o tom hodočašću kako se kaže?

Ljubica Berišić: Da, Letnicu se hodočašće ide 15. avgusta, Velika Gospa i 8. septembra Mala Gospa. E naši su iz Janjeva išli i od pre 26. i tamo bili, gde se, videli ste one slike gde ima, gde se sedelo tamo. I po kuće se išlo, platiš za te dane i svako veče u crkvu, naveče se skupe oko vatre, pesma. Neki dan krompir peku, neki dan ove kokice, nešto se pripremi da se jede, pesma i tako je bilo. Prije se išlo zaprežnim kolima, nije bilo auta. Išlo se dugo, po dvanaest sati. E sada...

Eremire Krasnići: Jeste Vi pevali u horu?

Ljubica Berišić: Jesam. Da, oni su u Letnicu, nisu imali baš zbor. Jedne godine baš nam jedan Janjevački svećenik platio sobu za pevače, hranu smo išli u crkvu da jedemo. Tako da uvek i kad bi došli kući, oni nam, tamo im donose i poklone, jagnje, ovo ono. I oni nam daju po tri-četiri jagnjeta i gore imamo na brdo, išli bi, uzme sač i to sve i onda ceo dan tamo pečemo i družimo se tamo.

Eremire Krasnići: Okej, hvala Vam puno.

Anita Susuri: Hvala vam puno.